

VZPOMÍNKA NA KARLA KUČERU

V rubrice odborného časopisu, která je věnována žijícím i již nežijícím významným osobnostem v oboru filologie, není moc místa na osobní vzpomínky. V tomto případě je snad možno připustit výjimku. Bohemista a druhým oborem anglista prof. PhDr. Karel Kučera, CSc. (3. 4. 1947 — 8. 12. 2022) k významným osobnostem patří a v ČMF vyšlo několik článků, jichž byl autorem či spoluautorem. Přesto bych se rád zaměřil spíše na pár osobních vzpomínek než na popis jeho akademické dráhy a výčet publikací. To vše lze nalézt v biografických slovnících, jako je *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky* (Černý, Holesš, 2008), *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky* (Večerka, 2013) a dalších. Z nich kromě jiného jasně vyplývá, že to byl jazykovědec velmi všestranný, který svým působením a prací přemostil klasické období bohemistiky (pod J. Běličem a V. Šmilauerem a dalšími) a novou éru budování korpusů a korpusové lingvistiky (jako spolupracovník F. Čermáka a spoluzakladatel Českého národního korpusu). V ÚČNK se zasloužil o zřízení diachronní sekce a do poslední chvíle zde pracoval s týmem mladších kolegů (Martin Stluka a další) na korpusu češtiny 19. století a uvažoval o možných publikačních výstupech (jeho poslední diachronní studii, kterou se mu podařilo dokončit, je článek o formálních variantách předložky *k/ke/ku*, v němž použil i fejeton Ignáta Herrmanna).

Troufám si nicméně tvrdit, že ti, kteří Karla Kučera znali, na něj nebudou vzpomínat v prvé řadě jako na lingvistu (jakkoli jeho práci uznávají a váží si jí), ale především jako na člověka. Nebývá běžné, aby lidé při zmínce o někom spontánně reagovali tak srdečně, jak je tomu v jeho případě. Ať už jde o kolegy a spolupracovníky, jeho někdejší studenty nebo o lidi, kteří se s ním jen letmo setkali, všichni na něho vzpomínají vřele a se sympatiemi. Když se zprávu o jeho úmrtí dozvěděl prof. Rui Soares, organizátor paremiologických kolokvií v daleké portugalské Taviře, kam Karel Kučera spolu s Františkem Čermákem často jezdili (Karel své příspěvky pravidelně dopisoval ještě během prezentací ostatních účastníků), nechal obratem ze záběrů a fotografií, které se z kolokvií každým rokem pořizují, sestavit o Karlovi vzpomínkové video a vyvěsit ho na web. Za celou existenci kolokvií to bylo vůbec poprvé, že se někomu dostalo takové pocty.

V čem spočívalo jeho osobní kouzlo, kterým si přirozeně a nenásilně získával náklonnost ostatních? Nepochybně to byla jeho vstřícná, nekonfliktní a nevtíravá osobnost, cit pro to, co se sluší a patří, absence ctižádosti a další rysy, včetně smyslu pro humor a sebeironii. To vše vyplývalo z jeho povahy, ale bylo to dáno i jeho krušnou životní zkušeností, kterou si prošel v útlém věku. Po letech a čistě náhodou se Karel, který byl velmi privátní osoba a nikdy toho o sobě mnoho nenamluvil, zmínil, že velmi záhy přišel o maminku, o otce a o tetu a strýce, kteří se o něj starali. Na otázku, jak to všechno přežil, mi napsal: „... přišlo to brzo a jako čtyřleté dítě jsem se s tím nějak (vlastně nevím, jak) po tom prvním úmrtí (což byla máma) smířil a začal jsem to brát jako něco víceméně samozřejmého: v mém dětském světě prostě pejsci, kočky, ptáčci (měli jsme doma hrdličku) a nakonec i lidé přicházeli a odcházeli a já jsem si časem přestal lámat malou hlavu s tím odkud a kam. Ne že bych to neprožíval, ale byl jsem s tím nějak smířený. Bylo to cosi jako dětská varianta toho povzdechu „musíme tam holt všichni“. Zdá se, že tento prožitek ať vědomě či nevědomě formoval jeho

přístup k životu a lidem. Vědomí, jak křehká je naše existence a jak snadno se může všechno zvrtnout. Zkušenost tohoto druhu prověří naše představy o hodnotách v životě, o tom, co je skutečně cenné a co jsou hlouposti.

Poznal jsem ho vlastně až během posledních deseti, dvanácti let během cest do Taviry, ale hlavně při našich pravidelných měsíčních („profesorských“) tříčlenných setkáváních, které inicioval František Čermák. Byla to dobrá příležitost probrat novinky z oboru, vzpomenout na události a podrobnosti o lidech z dob minulých, o kterých se nikde nedočtete, ale, jak jinak, probrat i neduhy (Karel prokázal mimořádnou vůli, když se po přestálé cévní mozkové příhodě dokázal znovu vrátit do normálního života). Díky našim setkáním jsme se mimoděk stali svědky postupné likvidace českých hospod v okolí fakulty. Začali jsme U knihovny, odkud jsme pak i s personálem museli přesídlit k Sedmi koňelům (dnes korejská restaurace). Personál nás proto znal a byl k nám velmi vstřícný. Součástí návštěv byla i rituální přátelská slovní přestřelka mezi Karlem a naší známou číšnicí (jednou ji za to kárali nic netušící hosté od vedlejšího stolu). Občas byli přibráni i další účastníci, jako Karin Aijmer (Göteborgs Universitet) při její návštěvě Prahy. Naposled jsme se všichni tři sešli v červnu 2021 v Brusce na Dejvické.

Příjemná setkání ve třech pak vystřídal dojíždění za Františkem Čermákem do Domova třetího věku ve Stodůlkách, po kterém jsme s Karlem občas skončili U Sousedů na Kavalírce. Karel si stěžoval na zhoršující se paměť („moje fenomenální paměť“, jak s oblibou a sebeironií říkal). Věci se vyvíjely nedobрым směrem a navíc překotně. Těžko se smířit s tím, že během měsíce vám zbydou jen vzpomínky. Je mi líto, že neuslyším jeho historky z doby mládí, kdy jako vystudovaný zeměměřič putoval bezstarostně po vlastech českých, že se nedovím další podrobnosti o jeho pedagogických začátcích na vysoké zemědělské, kde učil angličtinu (mimochodem tak začínal i jiný anglista, prof. Rostislav Kocourek), že neuslyším o jeho zážitcích z Ameriky, kde studoval krajaňskou češtinu a poznal řadu neuvěřitelných lidí a osudů, nové podrobnosti (po kolikáté už, Karle) o jeho oblíbeném rozhlasovém pořadu *News from Lake Wobegon*. Nebo že už neuslyším novinky o jeho rodné chalupě v Chlumčanech u Loun, kde na zahradě postavil dřevěnou chatku, stříhal živý plot, nechal opravit kotel a propadlý roh chalupy, že ho neuslyším hrát na jeho dvanáctistrunku a že se nedovím, co je nového se psem Brunem a vším, co s tím souvisí.

Profesor Karel Kučera byl úžasný člověk.